

BEATE RIGIRT

KLARA ŠUMAN
I MUZIKA LJUBAVI

Prevela s nemačkog
Maja Anastasijević

■ Laguna ■

Naslov originala

Beate Rygiert

DIE PIANISTIN. Clara Schumann und die Musik der Liebe

Copyright © Aufbau Verlage GmbH & Co. KG, Berlin
2020 (Published with Aufbau Taschenbuch; »Aufbau
Taschenbuch« is a trademark of Aufbau Verlage GmbH
& Co. KG)

Translation copyright © za srpsko izdanje 2022, LAGUNA

Fotografija na korici knjige © Library of Congress's Prints
and Photographs division; the digital ID ppmsca.00965

*Mi smo razdvojeni
kao dve zvezde na nebeskom svodu:
jedna drugu prati
noć i dan.*

ROBERT KLARI,
BEČ, 1. DECEMBRA 1838.

*Muziku bih uporedila s ljubavlju!
Ako je previše lepa, pričinjava bol.
Ponekad mi se čini da će mi srce prepući zbog njih.*

KLARA U DNEVNIKU,
BERLIN, 20. SEPTEMBRA 1839.

PRVI DEO

*... odavno sam osećala „tako mora biti“.
Ništa na svetu neće me pokolebati.
A ocu ću pokazati da mlado srce može biti istrajno!*

KLARA ROBERTU
15. AVGUSTA 1837.

1. POGLAVLJE

Hamburg, početak aprila 1835.

Sala je vibrirala u iščekivanju.

Klara je stajala na podijumu iza zavese, kroz koju su dopirali prigušeni zvuci iz gledališta. Tiho čavrljanje, tu i tamo smeh i kašljucanje, šuštanje haljina i programa – sve je to u petnaestogodišnjakinji izazivalo mešavinu uznemirenosti i uzbuđenja, osećanje koje je obožavala otkad je pre četiri godine prvi put javno nastupila u rodnom gradu Lajpcigu. Bilo je to u Hamburgu, jednoj od stanica na koncertnoj turneji po severnoj Nemačkoj, koja je trajala već pet meseci, i ona je napeto iščekivala da sazna da li će i ovde izazvati onakvo oduševljenje kao pre tri godine u Parizu, gde je upoznala Šopena. Ili kao u Hanoveru, gde su je nedavno na dvoru slavili kao malu kraljicu.

„Jesi li spremna?“ Otac je stao pored nje i provirio kroz otvor na zavesi. „Rasprodato“, promrmljao je s olakšanjem. Fridrih Vik je, kao i uvek, lično zakupio salu i unajmio kamerni orkestar. Priredio je koncert o sopstvenom trošku i preuzeo sav novčani rizik.

„Hoćemo li?“ Inspicijent prebaci duvan za žvakanje iz jednog obraza u drugi, već držeći užu za podizanje zavese. Fridrih Vik pogleda na džepni časovnik, koji već četvrt sata nije ispuštao iz ruke.

„Pazi na tempa“, reče ćerki prigušenim glasom. „Nemoj opet da brzaš u pasažima kao nedavno u Hanoveru.“

Klara se okrenula na drugu stranu. Bila je besna na oca. Ne zbog toga što ju je stalno kritikovao. Uvek je imao neku zamerku, ma koliko dobro svirala. Tempo, udarac, držanje, tu i tamo poneki akcenat. Nije mu to uzimala za zlo, najzad, oduvek je bio takav i u suštini je znala da je toliko daleko dogurala samo zato što njemu nikad ništa nije dovoljno dobro, doslovno nikad. Zamerala mu je zbog toga što joj uskraćuje Robertova pisma i čita njena upućena njemu. I što nadzire svaki njen korak. Upravo tog popodneva žestoko su se svađali jer nije dozvolio Klari da pošalje Robertu otisak lepog bakropisa, njen portret koji je litograf Julijus Gire uradio u Hanoveru i čiji su se otisci prodavali u foajeu. Zašto ceo svet može da ga ima, samo ne Robert?

„Sujetna si“, prekori je otac.

Da je sujetna, ne bi pristala da nedeljama svira u istoj haljini. Ne, sujetna sigurno nije. Samo zaljubljena...

Zavesa se digla. Svetla u gledalištu su se ugasila. Klari zaigra srce i ona oseti kako je obuzima ono divno osećanje ustreptalosti kao onda kad je krišom pijuckala šampanjac iz oćeve ćaše. Došao je taj trenutak. Njen trenutak. A onda je opet usledilo ono što je Robert nazivao „ćarolijom“. Malo-pomalo, od malog prsta na nozi pa sve do kose, umetnićki oćešljane na razdeljke i zakaćene na potiljku, preplavila ju je neka energija koja se rećima ne može opisati.

Izašla je na svetlo i poklonila se. Iz iskustva je znala da publika prvo mora da se navikne na njenu pojavu. Doslovno je osetila ćuđenje Hamburćana koji su došli na koncert: zar će ovo krhko dete svirati celo veće? Nosila je svetloćutu haljinu, koja joj je na grudima već polako postajala tesna i ćiji su joj našušureni ųigo* rukavi zapravo pomalo smetali, ali ona to ni

---

* Franc.: *Gigot* – jagnjeći but. (Prim. prev.)

za živu glavu ne bi priznala. Kad bi to znao, otac bi bio spreman da je natera da nastupa u staromodnoj haljini u ampir stilu. Kako je nalagala moda, dekolte je otkrivao ramena, karneri na grudima naglašavali su njenu napupelu ženstvenost. Mada je iz večeri u večer nosila istu haljinu, koja je tokom dana brižljivo provetravana, ona je ipak odgovala najnovijoj modi.

Kad je prestao aplauz, prišla je stolici, namestila je, raširila raskošnu suknju i sela. Podigla je ruke iznad klavijature. Sada je u sali bilo toliko tiho da bi se čulo i da padne ukosnica. Jedan tren je uživala u napetoj atmosferi. Onda je počela da svira.

Kao i uvek, koncert je započela tehnički zahtevnim komandom, publici od samog početka treba da bude jasno s kakvom virtuoskinjom ima posla. Za to nema ničeg pogodnijeg od *Briljantnih varijacija* Anrija Herca. Svirala je tako da se lako moglo zaboraviti da ima i boljih instrumenata od koncertnog klavira, koji je otac iznajmio od konzervatorijuma. Klara je prethodnih dana redovno vežbala na njemu. Sada ga je znala u dušu, sve do poslednjeg prigušivača, koji je malo zapinjao, i sprijateljila se s njim. Pre dve godine u Parizu morala je da briljira na mnogo gorim šklopocijama.

Nikad nije bila tako srećna kao kad je svirala. Otkad zna za sebe, nalazila je utehu i utočište u vežbanju klavira. Bio je to i jedini način da pridobije očevu ljubav. Iako on nije umeo da je pokaže, a kad bi u njegovim očima nešto dobro uradila, umesto pohvalama, nagrađivao ju je novcem. Ona i dvojica mlađe braće morali su sviranjem da zasluže džeparac, ali i njegovu naklonost. Pritom je ona uvek imala više sreće, pa bi veoma često delila s njima slatkiše kupljene tim novcem. Ah, koliko joj braća samo nedostaju!

„Klaro, ti si nešto posebno“, govorio joj je otac veoma često. Naročito nakon što je bio strog prema njoj, a ponekad od silnog besa pocepao note, onda kad je smatrao da ne svira kako treba, ili pošto ju je danima terao da vežba skale i kadence pre nego što bi joj najzad dozvolio da svira ceo komad. „Rođena si da

se popneš na sam vrh, tamo gde gospodare majstori. Klara, blistava, sjajna. Šta misliš zašto sam ti dao to ime?

Završila je Hercove varijacije maltene neizvodljivom gromoglasnom kadencom, tako lepršavo i lagano kao da ne postoji ništa lakše od toga. Tišina koja je usledila bila je bezdan kroz koji je mogla da propada. Sve dok je nije dočekao aplauz i vratio u stvarnost.

Sledeća tačka na programu bio je Šopen. Za to je morala da se bori sa ocem. Smatrao je da je hamburška publika suviše konzervativna za tu novu vrstu muzike. Svet se nalazio na muzičkoj prekretnici: jedni su priznavali samo ono staro – Mocarta, Hajdna, Humela, Skarlatija, čak im je i Betoven bio previše revolucionaran. Ona i Robert su, međutim, bili ubeđeni u to da budućnost pripada „novima“: Listu, Šopenu, Berliozu, Mendelsonu – i Šumanu. Muzici u kojoj su virtuoznost i izražavanje osećanja ravnopravno zastupljeni. Muzici koja je kadra da izrazi osećanja za koje ne postoje reči. Klara je ionako sumnjala u reči više nego u bilo šta drugo. Možda je zbog toga ćutala do četvrte godine života, tako da su svi mislili da je gluvonema?

Više se nije sećala tih dana ranog detinjstva, o njima je znala samo ono što joj je otac pričao. Svest o tome kako je bilo dok je njena prava majka još živela s njima takođe je prekrila debela koprena zaborava, baš kao i bol koji je svojevremeno sigurno osećala. Otac je uvek pogrdno govorio o Marijani, koja je sada živela u Berlinu s drugim mužem. Smatralo se da je žena koja napusti supruga i decu za svaku osudu. Klara je nije videla od razvoda, ponekad su jedna drugoj pisale pisma, koja je otac, razume se, kontrolisao. Ali kako je Klara bivala starija, tako je sve bolje razumela majku. Fridrih Vik je bio težak, naprasit i preterano vlastoljubiv čovek, koji se u sve mešao i nije trpeo pogovor. Možda je Marijani nedostajala snaga koja je neophodna da bi se opstalo kraj takvog muškarca? U svakom slučaju, bila je dovoljno jaka da ode. Sada će se posle toliko mnogo vremena

najzad ponovo sresti ukoliko se otac u poslednjem trenutku ne predomisli. Zato što je Berlin bio Klarina sledeća stanica.

Pošto je odsvirala Šopenov *Nokturno u E-duru op. 9 br. 2*, doslovno nateravši instrument da peva, zadivila je publiku izvođenjem dva preludijuma Poljaka u emigraciji u C-duru i F-duru, koji nisu mogli biti virtuozniji. Da bi se tako nešto odsviralo, potrebna je snaga, koje je ona imala podosta iako se to nije videlo po njoj. Bila je to posledica svakodnevnog pešačenja, koje joj je otac uveo od malih nogu. Tri sata dnevno šetnja brzim hodom napolju na svežem vazduhu. Tri sata vežbanje. Ostatak vremena provodila je na časovima pevanja i svirajući violinu. Otac ju je upućivao u istoriju muzike i matematiku. Viku je, osim toga, bilo veoma važno da Klara uči strane jezike. Kad je pre tri godine u Parizu pokušao da je uvede u društvo koje se okupljalo po salonima, suočio se s neprijatnim posledicama vlastitog nepoznavanja jezika. Pored francuskog, Klara je učila i engleski jezik, podučavala ju je Emilija List,* koja je neko vreme s porodicom živela u Americi. Fridrih Vik je, naime, imao velike planove sa ćerkom: želeo je da osvoji svet sa njom i na međunarodnim turnejama koje je planirao morao je nekako da se sporazume s ljudima.

Prvi deo koncerta se završio. Klara je ustala, stala na prednju ivicu podijuma i napravila dubok kniks. Zadržala se u ovom poniznom položaju, ali je ipak puna ponosa upijala aplauz, svakom porom svoga bića. Uspravila se, još jednom poklonila i izašla sa scene.

Tri puta je na poziv publike izlazila na podijum, zatim se zavesa spustila zbog promene sastava orkestra. Zato što će u drugom delu svirati ne samo *Koncert za klavir u d-molu* Fridriha Kalkbrenera već, kao krunu svega, i vlastiti koncertni komad, za koji se nadala da će jednog dana prerasti u veliki

---

* Emilija List – ćerka Fridriha Lista, jednog od najznačajnijih nemačkih ekonomista u 19. veku. (Prim. prev.)

koncert za klavir. Ako se orkestar bar malo potrudi, biće ovo uspelo veće.

„Odsutna si“, napao ju je otac kad je ušla u prostoriju koja je služila kao garderoba. „Baš me zanima gde su ti misli. Umeš i bolje da sviraš.“

Videla je u ogledalu da je prebledela od besa. Ipak je ćutala. Ćutanje je oduvek bilo delotvoran način da se suprotstavi ocu. Neopisivo joj je išao na živce. Kad bi samo dobila neku vest od Roberta. Bila je sigurna da joj je odavno pisao iako je otac to uporno poricao.

Sručila se na stolicu i zatvorila oči. Za klavirom je možda delovalo da joj ruke plešu po dirkama kao od šale, ali je svaki koncert ipak iziskivao veliki napor. Opustila je ramena, popila malo čaja od hibiskusa, koji je zamolila da joj donesu. Bio je već mlak i kiseo, zaboravili su da ga zaslade. Pogledala je deonicu koncerta za klavir koju će sada svirati napamet, ne zato što se bojala da će negde zapeti, već da bi neometano mogla da razmišlja. Kad je otac izašao iz garderobe da bi još jednom naštimovao klavir i dogovorio se o poslednjim detaljima s kapelnikom, koji je svirao prvu violinu, Klara je odahnula. Roberte, mislila je u sebi. Kad bi samo mogao da budeš ovde. A onda je zamišljala kako bi bilo da je on zaista krišom doputovao za njom i da sada sedi inkognito usred gledališta...

Oglasilo se zvono, trgnuvši je iz sanjarenja. Čula je mnoštvo žurnih koraka ispred svoje sobe. Gospode Bože, samo da orkestar večeras dobro svira, pomolila se. Popodnevna proba bila je naporna, na kraju će se, kao i uvek, sve dobro završiti. Valjda.

Muzičari su već zauzeli mesta kad je izašla na scenu, poklonila se i sela za klavir. Kapelnik je podigao gudalo violine i na njegov znak su krenuli. Muzičari su odverglali glavnu temu. Na sreću, barem je tempo bio koliko-toliko tačan. Došao je na red i njen deo. Njene šake su se poput giljotine u oktavama obrušile na instrument, a munjevitim nizanjem akorda otklonila

je i najmanju sumnju da je reč o prvoklasnom koncertnom štivu, a ne vašarskoj muzici. Njen zanos je bio zarazan, Klarino oduševljenje ponelo je i njih, orkestar i publiku, za koju je osetila koliko ju je teško pokrenuti. U sporom drugom stavu čak su i duvači dali sve od sebe, da bi se u poslednjem muzičari očigledno i sami iznenadili videvši kakvo zadovoljstvo mogu da oseće ako koncert samo ne otaljaju nego ga sjajno odsviraju.

A onda je usledio vrhunac večeri – njena prva značajna kompozicija. Mada je još sa devet godina komponovala klavirske komade, a kasnije, na časovima kod muzičkog direktora Dorna,* kod koga je učila kontrapunkt i harmoniju, još nekoliko dela, jedino čemu je pridavala značaj bio je njen koncertni komad, pri čemu joj je u orkestraciji pomagao upravo Robert. Robert Šuman. Čovek koga je volela još otkad se pre nekoliko godina uselio u dve sobe u kući njenog oca kako bi kod Fridriha Vika postao ono što je u suštini već bio: genije.

Aplauz nije bio onako gromoglasan kao u Hanoveru, ali je ipak ostavio utisak. Pet puta je izlazila pred zavesu i na kraju, posle kratke rasprave s kapelnikom, Klarin koncertni komad ponovo je izveden. Kao i uvek, dala je sve od sebe, utapala se u zvucima, akordima, trilerima i modulacijama, da bi najkasnije nakon što je improvizovala kadencu slobodnije i neobičnije nego ikad, zaboravila na sav napor koji je iziskivalo putovanje, iscrpljujuće rasprave sa ocem, lošu hranu, neudobno prenoćište. Sve je to postalo nevažno u odnosu na sreću koju je osećala zato što deli svoju muziku sa toliko ljudi.

„Sa koliko godina ste počeli da svirate klavir?“

„Sa pet godina“, odgovorila je Klara i u mislima napravila grimasu. Da li će večito morati da odgovara na ista nezanimljiva pitanja?

---

* Hajnrih Ludvig Egmont Dorn – nemački kompozitor, dirigent i muzički kritičar. (Prim. prev.)

„Zar vas ne bole prsti?“

Znatiželjnici su se tiskali oko nje u foajeu, posmatrajući je zavidljivo kao životinju u zoološkom vrtu.

„Zar ne svirate baš ništa od Humela, Mocarta ili Hajdna?“

„Siroto dete, koliko zapravo sati dnevno vežbate?“

U tom trenutku umešao se otac.

„Moja ćerka nije siroto dete“, objasni ljutito, a Klara dodade: „U celom svom životu nikad nisam vežbala duže od tri-četiri sata dnevno. A to zaista rado činim.“

„Belvilova je prošle godine nastupila u Hamburgu. Ona tako divno svira. Jeste li je slušali?“

Klari je bilo teško da ostane ljubazna. Ana Karolina de Belvil je bila jedanaest godina starija od nje i ceo svet ju je slavio kao oličenje čuda za klavirom. Robert je pisao o njoj i poredio njihovo sviranje, a ona se i danas pitala da li je to uradio da bi je iznervirao, ili treba da bude polaskana zbog toga. *Sviranje Belvilove je tehnički daleko lepše; svaki pasaž izranja iz celine kao umetničko delo razrađeno do tančina.* To ju je teško pogodilo. Sviranje Belvilove tehnički lepše? Smesta je počela da radi na usavršavanju tehnike, a moral joj je dizalo ono što je Robert potom napisao: *Ton Belvilove godi ušima i to je sve čemu teži, Klarin se spušta do srca i obraća se duši. Prva stvara poeziju, druga je sama poezija.* Jednoga dana Klara će je srušiti sa pijedestala, u to se zaklela.

„Ne, nažalost još ne“, odgovorila je gospođi koja je postavila pitanje i okrenula se na drugu stranu.

Na kraju se pojavila grupa najviđenijih ljudi u Hamburgu, sa ženama i ćerkama, i jedna ljubazna gospođa, koju su predstavili kao suprugu nekog važnijeg konzula, odvela ju je na stranu.

„Vi ste čudo“, rekla je. „Kako samo izdržavate? Mislim, ovakve večeri vam se sigurno mnogo oduže tamo gore za instrumentom. Vi ste tako nežni.“

„Moja Klara jeste čudo“, stavi joj Vik do znanja sa svojim saksonskim naglaskom, kojeg je Klara posle njihove turneje po

Francuskoj i te kako postala svesna. Ocu su se podsmevali u Hanoveru. Čim je počela da svira, više im nije bilo do smeha.

„Nikad više neću pipnuti klavir“, reče glasom najdubljeg ubedenja gospodina ćerka, koja je bila približno istih godina kao Klara. „Sad kad sam čula vas, dižem ruke.“

„Ma, šta pričaš, Henrika“, prekora ju je majka. „Recite, gospođice Vik, jeste li uopšte stigli da vidite nešto od našeg lepog Hamburga?“

„Ne, još nije bilo prilike za to.“ Klara pomisli na zamorne pripreme koje su čekale nju i oca u svakom novom gradu pre nego što će uspeti da prirede koncert. Prvo su morali da u gradu pridobiju važne ličnosti, čiji bi sud mogao da im otvori vrata koja vode do cilja. Otac je obijao pragove, pregovarao, trgovao i pravio reklamu, a Klara je svirala u privatnim krugovima, u početku bez nadoknade, za večeru ili čak samo gutljaj vode, samo da bi našla saveznike. Sve dok se ne bi našao neko ko će se založiti za njihove planove i ubediti druge da im daju u zakup koncertnu dvoranu, nađu muzičare i najave događaj u štampi. U Hamburgu je očigledno vladalo veliko interesovanje i Vik je procenio da bi bilo prikladno da mu ćerka čak osam puta održi koncert.

„Ah, još niste obišli nijednu našu znamenitost?“ Konzulova supruga je delovala baš zgranuto. „Bilo bi nam zadovoljstvo da vas sutra ujutru malo provedemo po gradu“, predložila je. „Posle toga bismo mogle da popijemo čokoladu na Jungfernštigu.“*

„Vrlo rado“, brzo odgovori Klara pre nego što je otac stigao da se umeša, i to samo zato da bi mu protivrečila. „Pričinili biste mi veliku radost.“

„Onda smo se dogovorile.“ Konzulova žena je bila sva ozarena. „Da li bi vam odgovaralo u pola jedanaest? Poslaću nekoga po vas i...“

---

* Nem.: *Jungfernstieg* – ulica i šetalište na južnoj obali veštačkog jezera Unutrašnji Alster u Hamburgu. Ime je dobila po devojkama za udaju (*Jungfern*), koje su ponosni roditelji dovodili na to mesto da ih pokažu. (Prim. prev.)

„Oprostite, ali sada, nažalost, moram da vam otmem svoju ćerku“, odlučno je prekinu Fridrih Vik. „Mora smesta da se povuče i odmori.“

„Svakako.“ Gospođa uputi Klari osmeh koji je izražavao mešavinu divljenja i sažaljenja. „Vidimo se sutra, gospođice Vik. I lepo spavajte.“

„Onaj prevarant od koncert-majstora zaista hoće naknadno da pregovara“, besneo je Vik na povratku u prenoćište. Tandrčuci, fijaker je uleteo u rupu na putu, prodrnavši ih u sedištima. „I sve samo zato što si pošto-poto morala još jednom da odsviraš svoj koncertni komad. 'Nismo se tako dogovorili'“, podrugljivo je oponašao muzičara. „Kao da će umreti zbog tih pet minuta.“

„Dvanaest minuta“, dodade Klara. „Moj koncertni komad traje dvanaest minuta.“ Ponekad je naprosto morala da bude podjednako sitničava kao i njen otac. „A osim toga, to nije bila moja odluka, nego tvoja.“

„Zar tvoja baš uvek mora da bude poslednja?“

„A da li ti se svidelo?“ Klara je mrzela sebe zbog tog pitanja. Kada će najzad prestati da vapi za očevim priznanjem? Robert je bio taj kome je želela da se sviđi. Ali Robert nije bio tu. „Zar nije bilo dobro?“, dodala je. Najednom je bila na ivici da zaplače.

„Naravno da je bilo dobro. Pa to je, valjda, najmanje što se moglo očekivati! Zašto sam inače žrtvovao tolike godine života? Da posle svega ne bi svirala dobro?“ Vik je pažljivije osmotri ne bi li utvrdio šta ju je spopalo. Klara okrenu glavu. „Nije valjda da cmizdriš?“

„Ne cmizdrim“, promrmljala je. Nije lagala. Nije plakala već godinama, mada je sada malo nedostajalo da se to desi.

Zašto se život ne sastoji isključivo od koncerata? Kad bi samo mogla da uvek jedino svira. Da jednostavno odlebdni sa zvucima muzike.

* * *

„Razume se da nećeš ići s njima“, rekao je otac kad su već legli. „Kakva je to suluda ideja da umetnica poput tebe pije čokoladu s potpuno nepoznatim ljudima. Otkazaćeš im.“

„Neću to da uradim!“

„Onda ću ja!“ Fridrih Vik se besno prevrtao na svojoj slama-rici. „Nemaš vremena za takve gluposti. Čokoladu ćeš ponovo piti kod kuće u *Kofe Baum*. Sutra ujutru ćeš prvo da vežbaš, posle toga ćeš izaći na svež vazduh, a posle podne ćeš se odmarati. Kao i uvek. I kraj priče.“

„Ništa mi ne dozvoljavaš!“, odvrati Klara. „Sigurno ću preživeti ako ne budem vežbala samo jedan jedini dan.“

„Upravo time pokazuješ koliko si i dalje detinjasta“, saseče je otac. „Hoće da bude odrasla sa svojih petnaest godina, a ipak nema ni trunke mozga. Zar ne znaš da si dogurala do vrha i da ljudi plaćaju da te čuju samo zato što ostvaruješ vrhunске rezultate? Telo je lenja buba, nagoji se i otrombolji čim mu priuštiš malo odmora. Umesto da piješ čokoladu, prošetaceš žustrim korakom, što se mene tiče, i Jungernštigom, ili nekim od ovdašnjih parkova. Samo ako budeš fizički jaka, moći ćeš da izdržiš ono što te tek čeka...“ Klara je zabila glavu u jastuk i zagrizla čvrsto platno da ne bi vrištala. Mogao je ovako da tera u nedogled, znala je svaku od tih rečenica. Da će je samo disciplina i strpljenje odvesti na vrh Olimpa. I naravno – da sve duguje samo njemu, svom ocu, koji joj je posvetio život od njene pete godine. A kako mu ona zahvaljuje? „Jogunasta, nepromišljena i nemarna ćerka“, završio je tiradu. „Krajnje neposlušna, svojeglava i uvek spremna da odgovara bez ikakvog smisla. Sutra ujutro ne ideš s njima i to je moja poslednja reč.“

Napisao je konzulovoj supruzi u njeno ime koliko joj je žao što zbog iznenadnog napada glavobolje ipak neće moći da udovolji njenom ljubaznom pozivu. „Umetnost iznad svega“, napisao je i još dodao da posetioci današnjeg koncerta ne smeju da se razočaraju. Bla-bla-bla. Vaša najodanija Klara Vik.

Bilo je lepo vreme, a da slučajno ne bi naleteli na konzulovu suprugu, Fridrih Vik je uzeo fijaker, koji ih je odvezao do Damtora,* odakle su zajedno pešačili po jednom od brojnih nasipa pored vode. Klara je zaboravila da li je to bio kanal, Spoljni Alster, Unutrašnji Alster ili možda Laba. A nije ni marila za to.

Hodali su ćutke, Klara je bila zamišljena. Ruku na srce, uopšte joj nije žao što ne šeta s gospođom iz Hamburga i njenom ćerkom Esplanadom ili Jungfernštigom i čak joj je bilo milo što ne mora da vodi konverzaciju s njima. Ona je zapravo volela svakodnevno pešačenje kao protivtežu sedenju u kočiji ili za klavirom, telo joj je naviklo na to, najkasnije posle prvog kilometra čula bi joj se izoštrila, a misli sredile. Na sreću, otac ju je ostavljao na miru i ćutao je. Slani vetar joj se iznenada podvukao pod *bonet*, moderni slamnati šešir koji je pozadi ostavljao dovoljno prostora da se podigne kosa, dok se napred širio u obliku levka. Klara ga je svilenim trakama malo čvršće vezala ispod brade. Vetar je mirisao na veliki, daleki svet, goneći nekoliko prolećnih oblaka po čeličnoplavom nebu. Otac i ona su se, pomisli pomirljivo, zapravo umnogome slagali. Samo ne u onome što je bilo najbitnije. A ticalo se njene budućnosti. To najbitnije je bio Robert.

Vrativši se u smeštaj, zatekli su kitu ljubičica i finu bočicu sa ljubičastim sadržajem. *Uvažena, draga gospođice Vik*, pisalo je na priloženoj kartici. *Moja ćerka i ja smo neutešne zbog vesti da Vam nije dobro. Mogu li da Vam preporučim tinkturu od divljih ljubičica? Kad se natapka na čelo, brzo otklanja glavobolju, to je znala još Sveta Hildegard od Bingena.*

Dirnuta, Klara nakratko zaroni lice u buket, duboko udahnu miris cvetova i oseti grižu savesti.

---

* Nem.: *Dammtor* – do početka 19. veka gradska kapija u blizini današnje Železničke stanice Hamburg Damtor. Posle završetka francuske okupacije kapija je 1817. srušena, a nekadašnje zidine utvrđenja i nasipi pretvoreni su u zelene površine. Umesto stare, podignuta je moderna kapija. (Prim. prev.)

„Nadam se ta glupa žena neće da priča okolo“, gundao je otac. „Poslednje što nam sada treba jesu glasine da čuvena Klara Vik pati od napada migrene.“

„Samo da nisi pisao te gluposti“, odvrati Klara bez milosti. „Zar nema nikakve druge pošte za mene?“

Vik joj uputi dug pogled, koji je bilo teško protumačiti. „Majka je pisala“, reče na kraju. „Kod kuće su svi zdravi. Ali tebe to verovatno ne zanima. Ili?“

Klari zadrhtaše usne. Ne, ni najmanje je nije zanimalo šta piše Klementina, njena maćeha, nepunih jedanaest godina starija od nje. Kad bi samo bila sigurna da otac krije Robertova pisma. Onda je sada ne bi mučile sumnje da je zaista prestao da joj piše. Da je možda nije zaboravio? Ima li istine u glasinama koje je čula pre nego što je krenula na put?

„Ako misliš na gospodina Šumana“, nastavi otac surovo, „od njega ništa nije stiglo. I to je dobro. Na kraju krajeva, on nije društvo za tebe.“

„Tako?“ Protiv svoje volje, naglo se okrenula. „A zašto ne? Zar nisi i sam stalno govorio koliko je izvrstan muzičar?“

Fridrih Vik je pažljivo osmotrio ćerku i malo sačekao pre nego što je odgovorio.

„Mogao bi da bude izvrstan muzičar samo da nije tako lenj i neozbiljan. Umesto da uči, vucara se po krčmama sa svojim Davidovim saveznicima.“ Hladno se nasmejao.

„Pa ipak si se i sam učlanio“, primeti Klara. Robert je pre godinu dana došao na pomisao da osnuje taj savez, u kome je okupio brojne pristalice novijih umetničkih struja u borbi protiv malograđanštine konzervativaca. Svako je uzeo ime iz mašte, otac je bio „Majstor Raro“, ona je bila „Kjarina“, a Robert je sebi odmah dao dva imena, koja su izražavala dve različite strane njegovog karaktera: „Euzebije“ i „Florestan“. Zašto sada otac kudi Davidove saveznike kad je i sam jedan od njih?

„Pa zato što sam verovao da će se iz toga izroditi nešto pametno“, objasni Fridrih Vik. „U međuvremenu sam, međutim,

shvatio da su to obični fićfirići kojima Davidov savez služi samo kao opravdanje da do kasno u noć uživaju ne samo u svojim govorima već i u pivu, umesto da stvarno urade nešto za ostvarenje cilja. I nažalost moram reći da je Robert Šuman jedan od kolovođa. Veruj mi, draga Klarice, čak i geniji moraju da budu i te kako uporni i vredni. Zato gledaj da odeš u koncertnu dvoranu da vežbaš. I izbij sebi te bube sa Šumanom iz glave. Bolje misli na večerašnji koncert. Na svoju publiku. I da se zna: večeras ćeš svirati na bis jednu od svojih fantazija. Ili neki drugi solo komad. U suprotnom od tvojih osam koncerata neće ostati ni pedeset talira.“

Kad je izašla na prazan podijum, sela za klavir i udahnula mu život s nekoliko vežbi prstiju, svetla u raskošnoj sali bila su prigušena. Priuštila je sebi luksuz da odsvira nekoliko svojih omiljenih komada, zatim je prešla koncertni program. Razmišljala je koju od svojih kompozicija da spremi kao dodatak.

Pogled joj je prelazio preko praznih redova sedišta u gledalištu. Toliko je intenzivno razmišljala o Robertu da joj se od jednom učinilo da ga vidi kako sedi tamo pozadi u polumraku, sasvim sam, prekrštenih nogu i blago pognute glave...

Naravno da je to uobrazila. Ali onda joj je iznenada nešto palo na pamet. Sviraće Robertovu *Tokatu opus 7*, koje se otac grozio zbog pogibeljnih kadenci. Komad je tehnički bio toliko zahtevan da se to maltene graničilo s neozbiljnošću, trajao je nepunih pet minuta i bio je savršen da publiku definitivno obori s nogu. I neizmerno naljuti oca. Da, upravo to će uraditi.

„Neverovatno kakva si ti guska“, besneo je Vik. „Umesto da koristiš svaku priliku da se predstaviš publici kao kompozitorica, serviraš im ovu glupost. Potpuno nezreo komad, koji najbolje pokazuje kakav je vetropir taj Robert Šuman.“

Povrh svega, na kraju je pukla bas žica klavira i sada je Fridrih Vik morao da vidi kako da ga dovede u ispravno stanje

do sledeće večeri. Za takve slučajeve uvek je nosio sa sobom koferče sa specijalnim alatom, najzad, kako je mogao da zna da li će na licu mesta zateći solidan instrument ili poluruševinu koju će prvo morati da restaurira. Budući da je Vik imao muzičku radnju u Lajpcigu i prodavao klavire, u značajnijim prilikama tražio je ili da mu naknadno pošalju jedan od kuće, ili da ga unapred isporuče u određeni grad, nadajući se da će na licu mesta dobro prodati instrument nakon što Klara bude briljirala na njemu. U Hamburgu, međutim, nije smeo da se upusti u takav finansijski rizik, pa je od konzervatorijuma iznajmio razdrndani klavir. Fridrih Vik se već pokajao zbog toga i nadao se da neće nastati još neka šteta.

„Publici se svidelo.“ Klara odavno nije bila toliko radosna. Bila je to velika pobeda. I to za Roberta i za nju.

Više nije slušala očeve zamerke. Kad je bio ljut, postajao je nepravedan. Klara je odavno i sama znala kad je bila sjajna i šta je mogla i bolje da izvede. Ni u kom slučaju nije bila guska, već je vrlo dobro znala svoje jake i slabe strane. Ni otac niti bilo ko drugi nije morao da je podstiče jer za nju nije postojalo ništa lepše, ništa veličanstvenije od muzike u njenoj čistoj formi. Još od rane mladosti imala je unutrašnju predstavu, tačnije unutrašnji zvuk, o onome što su drugi nazivali savršenstvom. Tada su ljudi oko nje još mislili da je gluva. Ali nije bila. Čula je veoma dobro, suviše dobro. Čula je očevu dreku, plač braće kad su dobijala batine, sve dok nije naučila da sve to isključi, da to jednostavno ne čuje. Od tada je do nje dopirala još samo muzika, koja je od jutra do večeri ispunjavala kuću Vikovih: zvuci, harmonije, veze, koje je intuitivno usvajala, i tako je pre naučila da svira klavir nego da govori. Otac ju je usmeravao, podržavao, podsticao, školovao njen unutrašnji doživljaj zvuka, potvrđivao ga i korigovao, i zato je jednostavno znala kad je zvučalo kako treba. I, naravno, kad je moglo da bude još bolje.

„Večeras nećeš svirati tu glupost.“

Ipak je to uradila, svake od narednih večeri. Ma koliko Hamburžani bili kruti i stvarali teškoće njenom ocu – bili su očarani njenim sviranjem i činilo se da samo čekaju taj veličanstven završetak. Pročulo se da tek na kraju dolazi najveće iznenađenje, a budući da je dvorana iz večeri u veče bila popunjena do poslednjeg mesta, Fridrih Vik više nije imao razloga da prigovara.

Kad su sedeli u poštanskoj kočiji na putu za Berlin, za njima su bili pobedonosni završni koncert i potom prijem kod senatora Hajnriha Merka, na kome se okupila elita hamburških biberdžija,* kako ih je Fridrih Vik nazivao. Tamo su ponovo sreli ljubaznu konzulovu suprugu i njenu ćerku Henriku i Klara je iskoristila priliku da im zahvali na sredstvu protiv glavobolje.

„Još dva puta smo bile na koncertu“, priznala je konzulova žena. „Ne mogu da se naslušam vašeg sviranja. Šteta samo što nismo imale priliku da se malo bolje upoznamo.“ Zamišljeno je pogledala Fridriha Vika. „Mlada devojka poput vaše gospođice ćerke trebalo bi malo da se druži i sa vršnjacima, zar ne?“

Vik namesti svoj najšarmantniji smešak.

„Geniji jednostavno imaju druge obaveze, uvažena gospođo. A vi?“, ljubazno se obratio Henriki, „šta vi trenutno učite da svirate?“

„Pokušala sam da naručim note tog Roberta Šumana“, priznade devojka i stidljivo pogleda u Klaru. „Ali izgleda da su razgrabljene.“

„Ako želite“, prijateljski joj predloži Klara, „pitaću kompozitora da li može da vam pošalje jedan primerak.“

---

* Nem.: *Pfeffersack, Pfeffersäcke* – vreća bibera, od 16. veka podrugljiv naziv za bogate trgovce, čije se bogatstvo uglavnom zasnivalo na trgovini začinicima, koji su se jednim imenom označavali kao „biber“. I danas se naziv „biberdžija“ koristi kao pogrdan naziv za najviši sloj ljudi u Hamburgu, koji ne biraju sredstva da se domognu uticaja i bogatstva. (Prim. prev.)

Henrikino lice se ozari.

„Vi ga poznajete?“ A kad je Klara skromno klimnula glavom, ona dodade: „Oh, to bi bilo zaista divno.“

„To bi bilo krajnje nepristojno“, usprotivi se Fridrih Vik. I, pošto je okom stručnjaka osmotrio Henrikine ruke, dodade: „Da i ne govorimo o tome da bi taj suludo zahtevan komad za vas bio naprosto neizvodljiv.“

Henrika je pocrvenela do ušiju, Klara nije znala da li od stida ili zato što je učitelj klavira iz Lajpciga zvučao toliko nadmeno. Henrika sigurno neće moći da odsvira munjevite oktave i decime, za to treba imati velike šake s neverovatno širokim rasponom prstiju. Iako je inače bila nežne građe, Klara je imala takve šake, pažljivo ih je istezala i vežbala od malih nogu, a prsti su joj, srećom, bili neobično dugi. Nasuprot njenim, Henrikine šake su bile nežne i uske. Ali zašto upropastiti veće toj ljubaznoj devojci na ovakav način?

„Ja ću svakako pitati gospodina Šumana“, rekla je nakon što se otac obratio nekom drugom. „A ako jednostavno preskočite oktave...“

„Mislim da je bolje da i ne pokušavam“, prekinu je Henrika obeshrabreno.

„Ne dajte da vas moj otac zastraši“, pokušala je Klara da je uteši. „Pa najvažnije je da uživate u muzici.“

Vreme je da postanem nezavisna od njega, mislila je dok su putovali prema Berlinu. Tamo će najzad ponovo videti majku, ne Klementinu, koja u Lajpcigu gaji hrpu dece, već Marijanu Bargil, kako se prezivala pošto se po drugi put udala, pevačicu i pijanistkinju, hrabru ženu koja je uspela da napusti Fridriha Vika. Dugo su pregovarali pre nego što je Klarin otac najzad dozvolio ćerki da je poseti. Kakva li je osoba stvarno njena prava majka? U pismima je uvek ljubazna i nežna. Da li bi Klara možda mogla da joj se poveri i ispriča joj o svojoj ljubavi?

Znala je da će se jednog dana udati za Roberta Šumana od trenutka kad je mladić razbarušene kose i blistavoplavih očiju poput oluje ušao u njen život. Ona je tada imala jedanaest, a on dvadeset godina, blistao je i bio sav poletan. Došao je u Lajpcig, da uči kod njenog oca, iz Hajdelberga, gde je studirao pravo, donevši u njihov dom radost i bezbrižnost, igru i smeh, i pre svega priče. Iz večeri u večer pričao je bajke, legende, istinite i izmišljene priče njoj i njenoj mlađoj braći, a neretko je bilo reči i o duhovima, tako da bi se deca ležeći u krevetima na kraju od silnog straha zbila jedno uz drugo, ne usuđujući se da promole nos ispod jorgana. Tada je odlučila da ga nikad neće pustiti da ode jer je on bio njen princ, a ona princeza, za sada još skrivena u ružnom pačetu. Ili u labudu koji je čekao da bude spasen. Oduvek je znala da su ona i Robert suđeni jedno drugom, već zbog muzike koja ih je povezivala, zbližavala i obavezala jedno prema drugom. Pa zar postoji neko ko piše čudesnije komade od njega ili neko ko ih svira maestralnije od nje? Sve će to ispričati majci i pretvoriti je u saveznicu jer će još dugo potrajati pre nego što najzad uveri oca.

Krišom je pogledala ka njemu. Pre polaska na put podigla je iz pošte hrpu pisama, koju je on sada pregledao. Klara se upinjala da prepozna da li se u nekom od tih koverata krije ljubavno pismo za nju, ali to, naravno, nije bilo moguće. Pismo koje je upravo letimično čitao bilo je od muzičkog direktora Lajpciške opere Hajnriha Dorna, kod koga je učila teoriju muzike, odmah je prepoznala njegov rukopis. Ali zbog čega se njen otac odjednom toliko zadovoljno smeška? Zašto je svaki čas pobedonosno gleda? Zbog kakvih to vesti iz Lajpciga izgleda zadovoljno kao što odavno nije, pa čak ni posle njenog uspeha u Hamburgu?

Uznemirila se. Izgleda da ta novost ima neke veze s njom, inače je otac ne bi tako gledao. Neki važan poziv, možda na drezdenski dvor? Ali on sigurno ne bi stigao preko Dorna. I zašto otac deluje tako zlurado?

Klara se zavalila u sedište i zatvorila oči. Brzo će saznati šta je posredi. Iz iskustva je znala da otac ne ceni radoznalost. Ako je ispolji, bio bi kadar da je ceo dan drži u neizvesnosti samo da bi joj održao lekciju.

„Evo“, reče otac najzad i pruži joj pismo. „Čitaj.“ Klara iznenađeno posegnu za šuškvim listom hartije i ispravi ga na krilu. „Prvu stranu možeš da preskočiš, biće ti dosadna. Slobodno kreni od poledine.“

Kad je videla kako su mu oči podrugljivo zaiskrile, srce je počelo da joj lupa kao ludo. Predosećala je nevolju.

Nervozno je preletela pogledom preko redova na drugoj strani pisma. Bilo je reči o mestu na koje je nekoga trebalo dovesti, pri čemu je od Fridriha Vika tražen savet. Sigurno nije to. Tri reda niže u oči joj upade ime Robert Šuman. Uredan rukopis muzičkog direktora na trenutak se rasplinio pred njenim očima, trepnula je i vid joj se ponovo razbistrio.

Osim toga, pronela se vest da se Robert Šuman verio, i to sa Vašom učenicom Ernestinom fon Friken. Kažu da je devojci poklonio prsten i otišao kod njenog oca da zatraži njenu ruku. A od čega namerava da živi sa budućom ženom, zagonetka je za sve nas...

„Izgleda da je gotovo s tvojim Robertom Šumanom“, reče joj otac podrugljivo. „Zaista mi nije jasno šta vi mlade cure nalazite u tom fićfiriću.“